

การพัฒนาทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์และการเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์
ด้วยการแสดงนาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์

ชุด น้อมนบวันทาพระมหาธาตุหล้าหนอง กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สารที่ 3
นาฏศิลป์ สำหรับผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนเทศบาล 1 สว่างวิทยา*

Developing Dance Practice Skills and Enhancing Desirable Attributes
with Creative Folk Dance Performances, a Series of Bows to Phra
Mahathat La Nong Art Learning Subject Group, Substance 3,
Dramatic Arts for Students of Mathayomsuksa 2 Municipal 1
Sawang Wittaya School

เกษร วรณราช

Kesorn Wannarach

สำนักการศึกษา เทศบาลเมืองหนองคาย

Nong Khai Municipal Education Office, Thailand

Corresponding Author, E-mail: kesorn896@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สร้างและพัฒนาประสิทธิภาพของเอกสารประกอบการเรียนการสอนนาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ ชุด น้อมนบวันทาพระมหาธาตุหล้าหนอง 2) หาประสิทธิภาพเอกสารประกอบการเรียนการสอน 3) หาค่าดัชนีประสิทธิผลของผลการเรียน 4) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน 5) ประเมินทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์ 6) ประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 7) ประเมินความพึงพอใจของผู้เรียน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ปีการศึกษา 2563 โรงเรียนเทศบาล 1 สว่างวิทยา จำนวน 35 คน คัดเลือกโดยใช้เทคนิคการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ เอกสารประกอบการเรียนการสอนนาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ ชุด น้อมนบ

*ได้รับบทความ: 28 ธันวาคม 2564; แก้ไขบทความ: 19 เมษายน 2565; ตอรับตีพิมพ์: 24 เมษายน 2565

วันทาพระมหาธาตุห้านอง แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียน แบบประเมินทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์ แบบประเมินคุณลักษณะอันประสงค์ และ แบบประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า E_1 / E_2 ค่า E.I. และทดสอบสมมุติฐานโดยใช้ค่า t-test แบบ Dependent Samples Test

ผลการวิจัยพบว่า

1. การสร้างและพัฒนาประสิทธิภาพของเอกสารประกอบการเรียนการสอนนาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ ชุด น้อมนวันทาพระมหาธาตุห้านอง มีประสิทธิภาพ 84.43/88.26
2. เอกสารประกอบการเรียนการสอนนาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์มีประสิทธิภาพเท่ากับ 94.22/91.04
3. ค่าดัชนีประสิทธิผลของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ มีค่าเท่ากับ 0.7218 หรือคิดเป็นร้อยละ 72.18
4. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
5. ผู้เรียนมีทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์เพิ่มขึ้นอยู่ในระดับดีมาก ค่าเฉลี่ยร้อยละ 44.00
6. เปรียบเทียบพฤติกรรมกรรมการเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ มีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นอยู่ระดับดีมาก คิดเป็นร้อยละ 44.00
7. ผู้เรียนมีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยเอกสารประกอบการเรียนการสอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: ทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์; การเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์; เอกสารประกอบการเรียนการสอน; นาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ ชุด น้อมนวันทาพระมหาธาตุห้านอง

Abstract

The objectives of this research were; 1) to create and develop the efficiency of documentation teaching and learning creative folk dances, Bowing to Phra Mahathat La Nong, 2) to find the effectiveness of teaching aids, 3) to find the index of effectiveness of the learning outcomes, 4) to compare the learning achievement before and after learn, 5) to assess the skills of performing arts, 6) to assess desirable characteristics, 7) to assess learner satisfaction the sample group used in this research divided into two groups, the first group uses. Try out which are students in Mathayom 2, Municipality 1 Sawang Witthaya school, 35 students were selected using a specific selection technique. The tools used in the research were the teaching materials of creative folk dance, the set of bowing to Phra Mahathat La Nong learning activities plan pre-school and post-study

achievement test performing arts skills Assessment form the statistical data analysis was standard deviation, E_1/E_2 values, E.I. values and hypothesis testing by using the Dependent Samples Test t-test.

The results of the research were as follows:

1. Creation and development of the efficiency of teaching aids in creative folk dances, a collection of bows to Phra Mahathat La Nong Efficient 84.43/88.26.
2. Documents for teaching creative indigenous dances were as effective as 94.22/91.04.
3. The effectiveness index of the learning activities package was 0.7218 or 72.18%.
4. The learning achievement of learners after school was significantly higher than before at the .01 level.
5. The learners' skill in performing arts has increased to a very good level average 44.00 percent.
6. Comparison of behaviors to enhance desirable characteristics with an average increase of 44.00 percent at a very good level.
7. Learners are concerned with organizing learning activities with teaching aids. Overall, it's at a high level.

Keywords: Dance practice skills; enhancing desirable characteristics; Documents teaching; Creative Folk Dance; Bow to Pay homage to Phra Mahathat La Nong

1. บทนำ

นาฏศิลป์จัดเป็นศิลปวัฒนธรรมอันเป็นสัญลักษณ์ของชาติ ช่วยถ่ายทอดความเป็นมาของประวัติศาสตร์ เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดต่อกันมา แสดงออกถึงความเป็นชาติไทย นาฏศิลป์มีบทบาทในฐานะที่เป็นมรดกทางสังคมอันเกิดจากการสร้างสรรค์สั่งสม ซึ่งจำเป็นต้องมีการสืบทอดต่อกันไป (สุนนมาลย์ นิมนต์พันธ์, 2550, หน้า 153) ผู้วิจัยในฐานะครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระที่ 3 นาฏศิลป์ ได้ทำการศึกษางานวิจัย พบว่า ครูจัดกิจกรรมนาฏศิลป์แบบเดิมๆ คือ ผู้เรียนฝึกปฏิบัติเพลงและท่ารำตามแบบแผนนาฏศิลป์ โดยครูเป็นผู้สาธิตแล้วผู้เรียนปฏิบัติตามครูโดยครูและผู้เรียนไม่ได้ออกแบบท่ารำเอง ทำให้ขาดความมั่นใจ ไม่กล้าคิดกล้าแสดงออก กลัวจะผิดตามแบบแผน ครูและผู้เรียนจึงขาดการคิดสร้างสรรค์ในการคิดประดิษฐ์ท่ารำ ทำให้ท่ารำมีไม่มากไม่สอดคล้องกับขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม ผู้เรียน ขาดความภูมิใจในการส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่น

(พิมพวรรณ รวมจิตต์, 2552, หน้า 12) การแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้เกิดประสิทธิผล ครูจะต้องจัดทำสื่อการสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามสภาพจริง และต้องมีการฝึกปฏิบัติเพื่อสร้างความเคยชินให้เกิดขึ้นกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน

จากการแบบประเมินผลการเรียนการสอนของครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระที่ 3 นาฏศิลป์ปีการศึกษาที่ผ่านมา พบว่า ค่าคะแนนประเมินด้านครูผู้สอนมีคะแนนค่อนข้างต่ำ ประเด็นแรก คือ ครูจัดกิจกรรมนาฏศิลป์แบบเดิมๆ คือ ผู้เรียนฝึกปฏิบัติเพลงและท่ารำตามแบบแผนนาฏศิลป์ โดยครูเป็นผู้สาธิตแล้วผู้เรียนปฏิบัติตามครูโดยครูและผู้เรียนไม่ได้ออกแบบท่ารำเอง ประเด็นที่สอง คือ ครูขาดสื่อการเรียนการสอนที่มีคุณภาพตอบสนองการจัดการเรียนการสอนที่ส่งผลให้ผู้เรียนขาดการคิดสร้างสรรค์ในการคิดประดิษฐ์ท่ารำ ที่สอดคล้องกับขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม รวมทั้งผู้เรียนขาดความภูมิใจในการส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้วยปัญหาและสาเหตุการแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้เกิดประสิทธิผลพร้อมทั้งตอบสนองความต้องการของผู้เรียน ครูผู้สอนได้ทบทวนปัญหาและสาเหตุดังกล่าวจะต้องจัดทำสื่อการสอนที่มุ่งให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้รายวิชานาฏศิลป์อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม รวมทั้งผู้เรียนมีความภูมิใจในการส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่นต่อไป

เอกสารประกอบการเรียนการสอนเป็นสื่อการเรียนการสอนชนิดหนึ่งซึ่งเกิดจากเทคโนโลยีทางการศึกษาที่ผลิตออกมาในรูปของสื่อประสมต่างๆ โดยมีการจัดลำดับขั้นตอนในการใช้อย่างเป็นระบบ มีจุดมุ่งหมายเพื่อใช้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ในรายวิชาใดวิชาหนึ่งที่มีเนื้อหาครอบคลุมครบถ้วน สอดคล้องกับผลการวิจัยของรังษิยา งามวงศ์ (2558) ได้ศึกษาการประดิษฐ์ท่ารำประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง ฟ้อนบัวสวรรค์ ผลปรากฏว่าคู่มือประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ฟ้อนบัวสวรรค์ มีค่าเท่ากับ 81.73/86.25 ดัชนีประสิทธิผลของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องฟ้อนบัวสวรรค์ มีค่าเท่ากับ .7628 หมายความว่า ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มขึ้นร้อยละ 76.28 สอดคล้องกับผลการวิจัยของวงเดือน พลบูรณ์ (2552) นักเรียนที่เรียนด้วยเอกสารประกอบการเรียนการสอน เรื่อง เชื้อประยูรศักดิ์เทิดไท้องค์ราชันย์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระนาฏศิลป์ มีคะแนนเพิ่มขึ้นร้อยละ 76 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และสอดคล้องกับผลการวิจัยของปฏัก สินทร (2556) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาเอกสารประกอบการสอนรายวิชาปฏิบัติกีตาร์ 3 สำหรับนักศึกษาหลักสูตรสาขาวิชาดนตรีชั้นปีที่ 2 มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม พบว่า เอกสารประกอบการสอนรายวิชาปฏิบัติกีตาร์ 3 สำหรับนักศึกษาหลักสูตรวิชาดนตรีชั้นปีที่ 2 มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคามมีประสิทธิภาพโดยรวมเท่ากับ 90.87/84.83 ซึ่งผ่านเกณฑ์ประสิทธิภาพทดลองขั้นต่ำ 80/80 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาที่เรียนด้วยเอกสารประกอบการสอนรายวิชาปฏิบัติกีตาร์ 3 ได้เกรด A จำนวน 18 คน ได้เกรด B+ จำนวน 2 คน จากผลการวิจัยสรุปได้ว่า นักศึกษาที่เรียนด้วยเอกสารประกอบ

การสอนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าการเรียนปกติ เอกสารประกอบการสอนมีความเหมาะสมต่อการจัดการเรียนการสอนและสามารถนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างและพัฒนาประสิทธิภาพของเอกสารประกอบการเรียนการสอนนาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ ชุต น้อมนวันทาพระมหาธาตุห่อหุ้ม
2. เพื่อหาประสิทธิภาพเอกสารประกอบการเรียนการสอน
3. เพื่อหาค่าดัชนีประสิทธิผลของผลการเรียน
4. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน
5. เพื่อประเมินทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์
6. เพื่อประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์
7. เพื่อประเมินความพึงพอใจของผู้เรียน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การพัฒนาทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์และการเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้วยการแสดงนาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ ชุต น้อมนวันทาพระมหาธาตุห่อหุ้ม กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระที่ 3 นาฏศิลป์ สำหรับผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนเทศบาล 1 สว่างวิทยา ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง แบ่งเป็นสองกลุ่ม คือ กลุ่มแรกใช้ Try out คือ ผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ปีการศึกษา 2563 ที่เป็นสมาชิกชุมนุมนาฏศิลป์ โรงเรียนเทศบาล 1 สว่างวิทยา จำนวน 35 คน คัดเลือกโดยใช้เทคนิคการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sample)
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ เอกสารประกอบการเรียนการสอนนาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ ชุต น้อมนวันทาพระมหาธาตุห่อหุ้ม แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน แบบประเมินทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์ แบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์และแบบประเมินความพึงพอใจของผู้เรียน
3. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า E_1 / E_2 ค่า E.I. และทดสอบสมมติฐานโดยใช้ค่า t-test แบบ Dependent Samples Test

4. สรุปผลการวิจัย

1. การสร้างและพัฒนาประสิทธิภาพของเอกสารประกอบการเรียนการสอนนาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ ชุต น้อมนวันทาพระมหาธาตุห่อหุ้ม มีประสิทธิภาพ 84.43/88.26

2. เอกสารประกอบการเรียนการสอนนาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ใช้กับกลุ่มตัวอย่างประสิทธิภาพเท่ากับ 94.22/91.04
3. ค่าดัชนีประสิทธิผลของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ มีค่าเท่ากับ 0.7218 หรือคิดเป็นร้อยละ 72.18
4. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนของผู้เรียนที่เรียน โดยใช้เอกสารประกอบการเรียนการสอน พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
6. ผลการประเมินทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์ก่อนเรียนและหลังเรียนของผู้เรียน ผู้เรียนมีทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์เพิ่มขึ้นอยู่ในระดับดีมาก ค่าเฉลี่ยร้อยละ 44.00
7. พฤติกรรมการเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ก่อนเรียน หลังเรียน และเปรียบเทียบพฤติกรรมการเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ มีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นอยู่ระดับดีมาก คิดเป็นร้อยละ 44.00
8. ความพึงพอใจของผู้เรียนมีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยเอกสารประกอบการเรียนการสอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. การพัฒนาประสิทธิภาพของเอกสารประกอบการเรียนการสอนนาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ ชุด น้อมนันทาพระมหาธาตุหล้าหนอง ผู้วิจัยได้นำไปทดลองใช้กับผู้เรียนหลายกลุ่มด้วยกันแล้วได้นำข้อบกพร่องมาปรับปรุงแก้ไข ทำให้ได้เอกสารประกอบการเรียนการสอนที่สมบูรณ์ พบว่า ได้ค่าประสิทธิภาพของการใช้เอกสารประกอบการเรียนการสอน 84.43/88.26 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 80/80 และเมื่อนำมาใช้กับกลุ่มตัวอย่างจริง คือ ผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เป็นสมาชิกชุมนุมนาฏศิลป์ จำนวน 35 คน พบว่า ได้ค่าประสิทธิภาพของการใช้เอกสารประกอบการเรียนการสอน 94.22/91.04 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากเอกสารประกอบการเรียนการสอนมีการกำหนดรูปแบบและกำหนดรายละเอียดของกิจกรรม นอกจากนั้น ยังวิเคราะห์จุดประสงค์ของสาระการเรียนรู้เป็นกรอบในการจัดทำเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน มีรูปภาพประกอบ มีแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ปฏิบัติได้จริงตามความเหมาะสมและความสนใจ โดยเรียงลำดับจากง่ายไปหายากและสิ่งสำคัญ คือ การใช้แหล่งข้อมูลที่มีความหลากหลาย รวมทั้งสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในทุกขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้ มีกระบวนการวิเคราะห์และการวัดการประเมิน ที่มีความเชื่อมั่นและมีความเที่ยงตรงและสอดคล้องกับหลักสูตรและที่สำคัญแต่ละบทมีแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน เป็นไปตามหลักการและแนวคิดของ นฤดล ดวงดาว (2554, หน้า 24) ที่กล่าวว่า การสร้างเอกสารประกอบการเรียนที่มีค่าถามส่งเสริมความคิด มีแบบฝึกหัดที่เน้นการสร้างให้เหมาะสมกับความสามารถและวัยของผู้เรียน แบบฝึกหัดควรดึงดูดใจ ทำท่ายความสามารถและให้นักเรียนฝึกฝนบ่อยๆ มีแบบฝึกหัดที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน จากการสร้างและพัฒนา

เอกสารประกอบการเรียนการสอนตามที่กล่าวมาข้างต้น ส่งผลให้ครูผู้สอนและผู้เรียนมีเอกสารประกอบการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพและสามารถนำไปใช้ได้จริง อีกทั้งยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของโกสุม สวัสดิ์พูน (2555, หน้า 90-91) ที่ได้ศึกษาผลการใช้อเอกสารประกอบการเรียนรู้นาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ ะบานางรองรำลึก สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า เอกสารประกอบการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ เท่ากับ 86.10/82.83 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ เอกสารประกอบการเรียนรู้นาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 30 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่น .89 และแบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียน จำนวน 15 ข้อ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า E_1 / E_2 ค่า E.I. และทดสอบสมมติฐานโดยใช้สถิติ Dependent Simple t-test

2. ค่าดัชนีประสิทธิผลของเอกสารประกอบการเรียนการสอนนาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ ชุด น้อมนบวันทาพระมหาธาตุหล้าหนอง มีค่าเท่ากับ 0.7218 หรือคิดเป็นร้อยละ 72.18 แสดงว่าผู้เรียนมีความก้าวหน้าทางการเรียนรู้เพิ่มขึ้นร้อยละ 72.18 ที่เป็นเช่นนี้เนื่องมาจากวิธีการเรียนการสอนด้วยเอกสารประกอบการเรียนการสอนเป็นกิจกรรมที่สนุกสนาน เนื้อหาสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ นอกจากนั้นนาฏศิลป์ยังเน้นการส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นคนคิดอย่างสร้างสรรค์ ร่าเริงแจ่มใส เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ ทำให้รู้จักดนตรีและบทเพลงต่างๆ และเป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพที่ดี หากผู้ใดมีความสนใจใฝ่เรียนรู้หรือมีพรสวรรค์ทางด้านนาฏศิลป์ ก็สามารถนำความรู้ความสามารถเป็นพื้นฐานนำไปประกอบอาชีพสร้างชื่อเสียงได้ในอนาคตและนำไปใช้ในงานมงคลและงานรื่นเริงที่จัดขึ้นในท้องถิ่น ผู้เรียนจึงเกิดการเรียนรู้ได้ดีสอดคล้องกับหลักการของกระทรวงศึกษาธิการ (2552, หน้า 184) ที่กล่าวว่ากลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะเป็นกลุ่มสาระที่ช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีจินตนาการทางศิลปะ ชื่นชมความงาม มีสุนทรียภาพ ความมีคุณค่า ซึ่งมีผลต่อคุณภาพชีวิตมนุษย์ กิจกรรมทางศิลปะช่วยพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม ตลอดจนการนำไปสู่การพัฒนาสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเชื่อมั่นในตนเอง อันเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อหรือประกอบอาชีพได้และสอดคล้องกับหลักการของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 (2551, หน้า 25-26) ที่กล่าวถึงการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนจะต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายเป็นเครื่องมือที่จะนำพาตนเองไปสู่เป้าหมายของหลักสูตรกระบวนการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับผู้เรียน นอกจากนั้นยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของโกสุม สวัสดิ์พูน (2555, หน้า 90-91) ได้วิจัยผลการใช้อเอกสารประกอบการเรียนรู้นาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ ะบานางรองรำลึก พบว่า ค่าดัชนีประสิทธิผลของการเรียนโดยใช้เอกสารประกอบการเรียน การรู้เท่ากับ 0.6019 แสดงว่านักเรียนกลุ่มตัวอย่างมีความรู้เพิ่มขึ้นร้อยละ 60.19 และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของวงเดือน พลบูรณ์ (2551, หน้า 112) ที่ได้ทำการศึกษการใช้เอกสารประกอบการเรียนการสอน เรื่อง เชื้อประยูรศักดิ์เทิดไท้องค์ราชันย์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

พบว่า ดัชนีประสิทธิผลของเอกสารประกอบ การเรียนการสอน เท่ากับ 0.76 แสดงว่ามีคะแนนเพิ่มขึ้น คิดเป็นร้อยละ 76

3. ผลการเปรียบเทียบคะแนนการผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้เอกสารประกอบการเรียนการสอน นาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ ชุด น้อมนบวันทาพระมหาธาตุหล้าหนอง ผู้เรียน กลุ่มตัวอย่างจำนวน 35 คน ทำคะแนนทดสอบก่อนเรียนได้คะแนนรวมเฉลี่ยเท่ากับ 20.34 และทำคะแนนทดสอบหลังเรียนเท่ากับ 27.31 เมื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียน พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ที่เป็นเช่นนี้เนื่องมาจากการเรียนรู้โดยใช้เอกสารประกอบการเรียนการสอนดำเนินการอย่างมีกระบวนการ คือ ชี้นำเข้าสู่บทเรียน กิจกรรมการเรียนการสอนประกอบด้วย ชี้นำ ชื่นสอน ชื่นสรุป ซึ่งเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมโดยครูสาธิตและให้ผู้เรียนปฏิบัติตาม จนเกิดความชำนาญและประเมิณผลอย่างหลากหลาย จึงทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ มีความมั่นใจและมีความสุข ซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545, หน้า 12-21) ที่กล่าวว่าการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพมี 3 ส่วน คือ ทฤษฎีของความเหมือน เป็นการเรียนรู้สุนทรียภาพโดยการเลียนแบบทฤษฎีความแตกต่าง เป็นการเรียนรู้สุนทรียภาพโดยแสวงหาความแตกต่างและทฤษฎีของความเป็นฉันทน์ เรียนรู้สุนทรียภาพโดยแสวงหาตัวเอง ทฤษฎีทั้ง 3 นี้มีการผสมผสานกัน ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่จึงทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของโกสม สวัสดิ์พูน (2555, หน้า 90-91) ที่ได้ศึกษาผลการใช้เอกสารประกอบการเรียนรู้นาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ ระบายางรองรำลึก พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของณภัทรพล โสธธนากรินทร์ (2556, หน้า 43-44) ได้ทำการศึกษา เรื่อง การพัฒนาเอกสารประกอบการสอนการปฏิบัติซอฮู้ โดยการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพลงร่ำวงย้อนยุค พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. เปรียบเทียบทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์ระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียน พบว่า ผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผู้เรียนมีทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์เพิ่มขึ้น ร้อยละ 44.00 ที่เป็นเช่นนี้เนื่องมาจาก ครูมีการจัดลำดับขั้นตอนในการสอนอย่างเป็นระบบโดยสอนจากเนื้อหาที่ง่ายไปหาเนื้อหาที่ยาก เน้นให้ผู้เรียนได้ลงปฏิบัติจริง พร้อมกับอธิบายท่าอย่างละเอียดและคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลด้วย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของกระทรวงศึกษาธิการ (2545, หน้า 91) ที่แบ่งขั้นตอนการสอนทักษะ 2 ขั้นตอน คือ ขั้นรู้ชัดเห็นจริง ประกอบด้วย การบรรยายนำเพื่อให้ข้อมูลการให้ประสบการณ์ การใช้ทักษะการสาธิต ขั้นลงมือกระทำ ประกอบด้วย ฝึกปฏิบัติตามบทบาทสมมุติ ผู้เรียนประเมินกันเองหรือผู้สอนกับผู้เรียนช่วยกันประเมินกันเอง อีกทั้งยังสอดคล้องกับเรณู โกศินานนท์ (2548, หน้า 20-25) ได้เสนอ

แนวทางการจัดการเรียนรู้ทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์ สอนจากง่ายไปหายาก สอนตามความสามารถของบุคคล การสอนแต่ละท่า ต้องอธิบายและแนะนำอย่างละเอียด ตั้งแต่ศีรษะจรดปลายเท้า นอกจากนั้นยัง สอดคล้องกับผลการวิจัยของอุมารี นาสมตอง (2559, หน้า 61-66) ได้วิจัยเกี่ยวกับการพัฒนากิจกรรม การเรียนรู้ทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์ เรื่อง การประดิษฐ์ทำรำประกอบเพลงไทยสากล พบว่า นักเรียนที่เรียน รู้ทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และยังสอดคล้อง กับผลการวิจัยของนิตยา เต็งประเสริฐ (2557, หน้า 61-66) ได้วิจัยเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการจัดการ เรียนรู้โดยการผสมผสานทักษะปฏิบัติเดวิสและการเรียนแบบร่วมมือเพื่อพัฒนาทักษะปฏิบัติ ชุด ระเบียบ วิชาดนตรี-นาฏศิลป์ ผลการวิจัยพบว่า ผลการทดสอบการร้องเพลงลาวจ้อยประกอบการแสดง ชุด ระเบียบ พบว่า กลุ่มทดลองสอนโดยใช้รูปแบบการสอนแผนการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติเดวิส ผสมผสานการเรียนรู้แบบ ร่วมมือ อยู่ในระดับพอใช้ กลุ่มควบคุมอยู่ในระดับปรับปรุง ผลการทดสอบทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์ ที่ใช้ ในการแสดงชุดระเบียบ พบว่า กลุ่มทดลองสอนโดยใช้รูปแบบการสอนแผนการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติเดวิส ผสมผสานการเรียนรู้แบบร่วมมือ อยู่ในระดับดีโดยมีค่าเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มควบคุมซึ่งอยู่ในระดับดีเช่นกัน ผลการทดสอบทักษะปฏิบัติทำรำการแสดงชุดระเบียบ พบว่า กลุ่มทดลองสอนโดยใช้รูปแบบการสอน แผนการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติเดวิส ผสมผสานการเรียนรู้แบบร่วมมืออยู่ในระดับดีโดยมีค่าเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่ม ควบคุม ซึ่งอยู่ในระดับดีเช่นกัน

5. เปรียบเทียบพฤติกรรมการเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 2 พฤติกรรมการเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพิ่มขึ้น ร้อยละ 44.00 ที่เป็นเช่นนี้เนื่องมาจากการ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้เอกสารประกอบการเรียนการสอนนาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ ชุด น้อมนบวันทาพระมหาธาตุหัวหนอง เมืองค้อประกอบของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ครบถ้วนคือ มีทั้งการให้ความรู้ ความเข้าใจกับผู้เรียน การแสดงออกทางความรู้สึกและอารมณ์ รวมถึงพฤติกรรมต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดคุณลักษณะอันพึง ประสงค์ของผู้เรียนไว้ 8 ประการ คือ 1) รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2) ซื่อสัตย์สุจริต 3) มีวินัย 4) ใฝ่เรียนรู้ 5) อยู่อย่างพอเพียง 6) มุ่งมั่นในการทำงาน 7) รักความเป็นไทย 8) มีจิตสาธารณะ เพื่อปลูกฝังและพัฒนา ผู้เรียน ให้เป็นผู้ที่มีความรู้คู่คุณธรรม มีคุณลักษณะที่ดีสำหรับการดำรงชีวิตในสังคม สอดคล้องกับผลการ วิจัยของชุตติกาญจน์ มัดดาปะโท (2556, หน้า 231-235) ที่ได้ศึกษาวิจัยคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของ นักเรียน พบว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก อีกทั้ง ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของทองพูล ภูสิม, ศักดิ์พงศ์ หอมหวาน และสมบัติ ฤทธิเดช (2554, หน้า 175-186) ได้ศึกษาวิจัยระดับพฤติกรรมและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ของนักเรียนหลังจากการพัฒนา พบว่า พฤติกรรมของนักเรียน มีการพัฒนาขึ้นในทุกด้าน

6. คุณภาพของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.87 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.27 แสดงว่าแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีองค์ประกอบเหมาะสมและมีคุณภาพในระดับมากที่สุด เหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้ ซึ่งเป็นไปตามหลักการของเขียน วันทนีตระกูล (2552, หน้า 15) ที่กล่าวว่าการวางแผนการสอน ทำให้ผู้สอนทราบล่วงหน้าว่าจะสอนอะไร เพื่อจุดประสงค์ใด สอนอย่างไรและวัดประเมินผลโดยวิธีใดเป็นการเตรียมตัวให้พร้อมก่อนและสอดคล้องกับงานวิจัยของมาลา โพธิสว่าง (2551, หน้า 87) ได้ศึกษาการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนโดยใช้รูปแบบแผนการเรียนรู้แบบบูรณาการ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สารนาฏศิลป์ ผลการศึกษาพบว่า ประสิทธิภาพของแผนการ มีประสิทธิภาพด้านกระบวนการและประสิทธิภาพด้านผลลัพธ์ สูงกว่าเกณฑ์ เท่ากับ $87.04/92.00$ และมีความคิดสร้างสรรค์ทั้งก่อนและหลังการใช้แผนการสอน โดยมีความคิดสร้างสรรค์หลังการใช้แผนสูงกว่าก่อนการใช้แผน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

7. ผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อเอกสารประกอบการเรียนการสอน เรื่อง นาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ ชุต น้อมนวันทาพระมหาธาตุหล้าหนอง โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.57 ที่เป็นเช่นนี้เนื่องมาจากผู้เรียนได้เรียนรู้ในสิ่งที่ตนสนใจ มีความชอบ ความสบายใจ ความสุขใจต่อสภาพแวดล้อมและไม่มีความเครียดหรืออึดอัดใจในการเรียนและนักเรียนปฏิบัติกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งที่ปฏิบัติด้วยความเต็มใจ ซึ่งกิจกรรมนั้นสามารถตอบสนองความต้องการได้และสามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความต้องการพบกับความสำเร็จมากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพทยา ปงมะจักร (2552, หน้า 21) ที่กล่าวว่าผู้เรียนที่มีความชอบ ความสบายใจ ความสุขใจต่อสภาพแวดล้อมในด้านต่างๆ หรือเป็นความรู้สึกที่พอใจต่อสิ่งที่ทำให้เกิดความชอบ ความสบายใจและเป็นความรู้สึกที่บรรลุถึงความต้องการและสอดคล้องกับผลการวิจัยของโกสม สวัสดิ์พูน (2555, หน้า 90-91) ที่ได้ศึกษาผลการใช้เอกสารประกอบการเรียนรู้นาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ ระบายนางรองรำลึก สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการศึกษา พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนด้วยเอกสารประกอบการเรียนรู้นาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ ระบายนางรองรำลึก สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อยู่ในระดับมาก

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 ควรมีการศึกษาการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้วยเอกสารประกอบการเรียนการสอนนาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ ชุต น้อมนวันทาพระมหาธาตุหล้าหนองกับผู้เรียนในระดับชั้นที่สูงขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

2.1 โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ควรนำเอกสารประกอบการเรียนการสอนนาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ ชุด น้อมนวันทาพระมหาธาตุหล้าหนอง ไปใช้พัฒนาทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์และการเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ไปใช้กับทุกระดับชั้น

2.2 โรงเรียนควรนำวิธีการพัฒนาเอกสารประกอบการเรียนการสอนนาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ ชุด น้อมนวันทาพระมหาธาตุหล้าหนอง ไปใช้กับผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-3

2.3 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ควรส่งเสริมให้สถานศึกษาในสังกัด นำเอกสารประกอบการเรียนการสอนนาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ ชุด น้อมนวันทาพระมหาธาตุหล้าหนอง มาพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้สถานศึกษาในสังกัดไปใช้กับผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-3

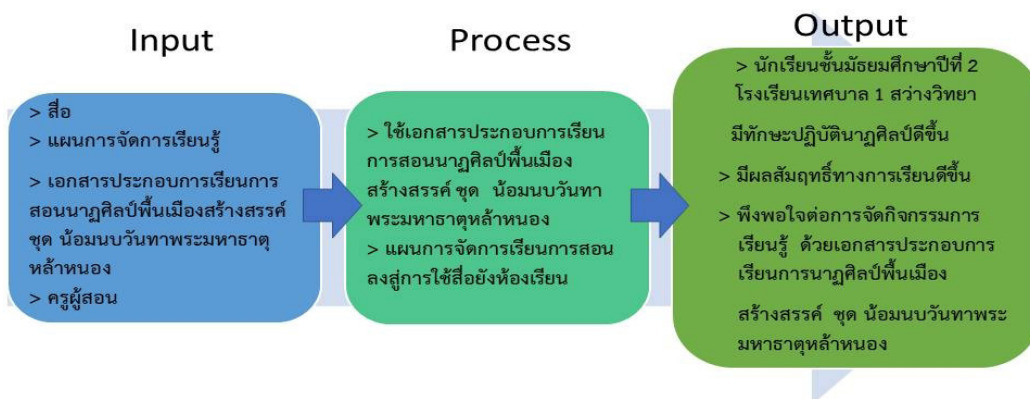
2.4 ควรมีการปรับปรุงเอกสารประกอบการเรียนการสอนนาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ ชุด น้อมนวันทาพระมหาธาตุหล้าหนองและนวัตกรรมให้สอดคล้องกับเนื้อหาและระดับชั้นของผู้เรียนก่อนจะนำไปใช้

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การพัฒนาทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์และการเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ด้วยการแสดงนาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ ชุด น้อมนวันทาพระมหาธาตุหล้าหนอง กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระที่ 3 นาฏศิลป์ สำหรับผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนเทศบาล 1 สว่างวิทยา ได้องค์ความรู้ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนที่ได้ผลจริง พร้อมทั้งส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชานาฏศิลป์ที่สูงขึ้นและส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะด้านการนาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ได้อย่างชัดเจน ดังแผนภาพโมเดลต่อไปนี้

การพัฒนาทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์และการเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้วยการแสดงนาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ ชุด น้อมนบวันทาพระมหาธาตุหิรัญผ่อง กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระที่ 3 นาฏศิลป์ สำหรับผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนเทศบาล 1 สว่างวิทยา

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: หลักสูตรสถานศึกษา.
- _____. (2552). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: ชุมชนผู้สนใจการศึกษา.
- โกสุม สวัสดิ์พูน. (2555). *ผลการใช้เอกสารประกอบการเรียนรู้นาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ ระบายสี รำลึก สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). บุรีรัมย์: มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- เขียน วันทนีตระกูล. (2552). *หลักและวิธีการสอน*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา.
- ชุตินาถณ์ มัดดาปะโท. (2556). *คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนเขาน้อยวิทยาคม จังหวัดตราด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 17*. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.

- ณภัทรพล โสตนานาฏินทร์. (2556). *การพัฒนาเอกสารประกอบการสอนการปฏิบัติซอฮู่โดยการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพลงร่ำวงย้อนยุคสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพรหมพิรามวิทยา จังหวัดพิษณุโลก*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- ทองพูล ภูสิม, ศักดิ์พงศ์ หอมหวาน และสมบัติ ฤทธิเดช. (2554). *การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 กรณีศึกษาโรงเรียนแกดำวิทยาคาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามเขต 1*. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*; ว.มร., 6(1), 175-186.
- นฤตล ดาวดวง. (2554). *เอกสารประกอบการเรียน เรื่อง องค์ประกอบดนตรีสำหรับนักเรียนโครงการจัดการศึกษานอกระบบ โรงเรียนป่าพะยอมพิทยาคม จังหวัดพัทลุง*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- นิตยา เต็งประเสริฐ. (2557). *การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยการผสมผสานทักษะปฏิบัติเดวิส และการเรียนแบบร่วมมือ เพื่อพัฒนาทักษะปฏิบัติ ชุด ระบายไว้ วิชาดนตรี-นาฏศิลป์*. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ปลุก ลินทร. (2556). *การพัฒนาเอกสารประกอบการสอนรายวิชาปฏิบัติคีตาร 3 สำหรับนักศึกษาหลักสูตรสาขาวิชาดนตรี ชั้นปีที่ 2 มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- พัทยา ปงมะจักร. (2552). *ความสัมพันธ์ระหว่างวิถีไทยกับสุนทรียภาพทางนาฏศิลป์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนชุมชนบ้านสันมะค่า อำเภอบำเหน็จ จังหวัดเชียงราย*. (การศึกษาค้นคว้าอิสระครุศาสตรมหาบัณฑิต). เชียงราย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- พิมพรรณ รอมจิตต์. (2552). *ผลการใช้ชุดการสอนนาฏศิลป์พื้นเมืองเรื่องพ่อนปู่จาพระพุทธรูปแช่ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระนาฏศิลป์ ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6*. (ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- มาลา โพธิสว่าง. (2551). *การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนโดยใช้รูปแบบแผนการเรียนรู้ แบบบูรณาการ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระนาฏศิลป์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านหนองจันทร์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามเขต 3*. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- รังษิยา งามวงศ์. (2558). *การประดิษฐ์ท่ารำประกอบกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง พ่อนบัวสวรรค์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ วิชาดนตรี-นาฏศิลป์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

- เรณู โกศินานนท์. (2548). สืบสานนาฏศิลป์ไทย. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- วงเดือน พลบูรณ์. (2552). กุดดินจีพิทยาคม, โรงเรียน. การใช้เอกสารประกอบการเรียนการสอน เรื่อง เชิงประยุกต์เทคโนโลยีองค์กรชั้นย กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระนาฏศิลป์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. หนองบัวลำภู: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2.
- สุนนมาลย์ นิ่มเนติพันธ์. (2550). หนังสือเรียนสาระการเรียนรู้พื้นฐาน นาฏศิลป์ ม.4-6. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ฉบับปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักนายกรัฐมนตรี.
- อุมาริ นาสมทอง. (2559). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์ เรื่องการประดิษฐ์ท่ารำ ประกอบเพลงไทยสากล กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.